

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення

дисертації Довбні Олексія Юрійовича

"Метафорика медійного образу Ілона Маска (на матеріалі даних англomовних корпусів)", яка подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

з галузі знань В Культура, мистецтво, гуманітарні науки

за спеціальністю В11 Філологія

1. Оцінка роботи здобувача у процесі підготовки дисертації і виконання індивідуального плану навчальної та наукової роботи. Здобувач ДОВБНЯ Олексій Юрійович виконав у повному обсязі індивідуальний план освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії. Освітня програма в обсязі 42 кредитів ECTS виконана в повному обсязі. Було успішно складено заліки та іспити з таких навчальних дисциплін:

Іспити:

1. Філософські засади наукового пізнання (4 кредити) – Відмінно, 100 балів;
2. Іноземна мова для аспірантів (8 кредитів) – Відмінно, 97 балів;
3. Парадигми сучасної філології: лінгвістичні, літературознавчі та перекладознавчі підходи (6 кредитів) – Відмінно, 97 балів;
4. Психологія, педагогіка, освітні технології вищої освіти (3 кредити) – Відмінно, 90 балів.

Заліки:

1. Академічне письмо для науковців (4 кредити) – Зараховано, 100 балів;
2. Виробнича (науково-педагогічна) практика (5 кредитів) – Зараховано, 90 балів;
3. Сучасна лексична семантика і когнітивна лексикологія (3 кредити) –

Зараховано, 95 балів;

4. Основи когнітивної лінгвістики (3 кредити) – Зараховано, 78 балів;
5. Література nonfiction: теорія та історія (3 кредити) – Зараховано, 95 балів;
6. Актуальні проблеми прагмалінгвістики і дискурсології (3 кредити) – Зараховано, 97 балів.

Усі заплановані види робіт було виконано своєчасно. Здобувач плідно співпрацював з науковими керівниками (І. Шевченко та Т. Чрділелі) протягом усього терміну навчання в аспірантурі на кафедрі ділової іноземної мови та перекладу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

2. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Актуальність дослідження зумовлена нагальною потребою у виявленні лінгвокогнітивних та лінгвопрагматичних механізмів конструювання медійного образу Ілона Маска в англomовному дискурсі бізнес-медіа. Своєчасність та доцільність роботи визначається передусім безпрецедентним впливом цієї постаті на сучасні економічні, технологічні та політичні процеси, що спричиняє динамічне переосмислення образу лідера у медіапросторі. Ілон Маск постає впливовим технооптимістом та діячем із міфологізованою харизмою, але дотепер його персону вивчалася переважно в межах політичних і економічних студій. Відтак, фокус саме на лінгвістичних аспектах формування його медійного образу заповнює вагому наукову прогалину.

Дослідження спирається на панівну когнітивно-дискурсивну парадигму сучасної науки, комплексно застосовуючи інструментарій когнітивного корпусно-орієнтованого критичного дискурс-аналізу (cognitive corpus-assisted CDA), розширеної теорії концептуальної метафори та теорії концептуальної інтеграції. Такий підхід дозволяє детально простежити етапи конструювання ментальних уявлень на різних рівнях схемності – від ментальних просторів і фреймів до образ-схем, що натомість сприяє точному відстеженню будь-якої наративної зміни у бізнес-дискурсі. Назріла необхідність враховувати специфіку сучасного цифровізованого середовища також зумовлює залучення

мультимодального виміру, що передбачає глибокий аналіз вербальних, пікторіальних та вербально-пікторіальних засобів. Зрештою, використання масштабних корпусів даних максимізує об'єктивність одержаних результатів і слугує логічним продовженням інтеграції когнітивної лінгвістики з дискурсологією та корпусознавством.

Метою дисертаційного дослідження є реконструкція медійного образу Ілона Маска за корпусними даними концептуальних метафор в дискурсі англомовних бізнес-медіа.

Це передбачає виконання **низки завдань**:

- уточнити принципи когнітивного корпусно-орієнтованого критичного дискурс-аналізу і сутність понять дискурсу бізнес-медіа, медійного і ментального образів;
- розробити методикку і алгоритм дослідження концептуальної метафори на базі корпусів вербальних і мультимодальних даних із бізнес-медіа;
- скласти спеціалізовані корпуси даних медійної інформації про Ілона Маска: вербальний корпус із текстів бізнес-медіа для виявлення вербальних метафор та (вербально-)пікторіальний корпус обкладинок журналів і ілюстрацій статей для аналізу мультимодальних метафор;
- віднайти вербальні засоби реалізації метафор, що концептуалізують образ Ілона Маска, і систематизувати типові леми за ступенем їх метафоричності, метафоричні колокації і метафоричні кластери в корпусах даних за допомогою бази LexisNexis та програмного забезпечення AntConc;
- описати фреймово-слотовий устрій корелятив метафор, які конструюють образ Ілона Маска в дискурсі бізнес-медіа на рівні доменів, фреймів і образ-схем; визначити набір та параметризувати метафоричні моделі за ступенем їх продуктивності;
- розкрити прагматичний потенціал та емотивні характеристики метафоричних моделей у дискурсі бізнес-медіа;

- виявити основні конфігурації мультимодальних метафор, які формують образ Ілона Маска у дискурсі бізнес-медіа.

Об'єктом дисертаційного дослідження є метафоричні моделі актуалізації ментального образу Ілона Маска в дискурсі бізнес-медіа.

Предметом аналізу є вербальні та мультимодальні засоби актуалізації метафоричних моделей, механізми їх утворення, їх продуктивність та прагматичний потенціал в дискурсі бізнес-медіа.

Методологія дослідження. Методи дослідження, обумовлені його метою і завданнями, становлять комплексний інструментарій для роботи з медіатекстами. Базовим виступає корпусний метод, який є необхідним для укладання масивів текстів бізнес-медіа, що слугують головним джерелом даних для ідентифікації метафоричних виразів. На етапі відбору одиниць застосовується метод дефініційного аналізу для встановлення метафоричного використання лем. Для роботи з текстами залучається корпусно-орієнтований метод КДА, який охоплює аналіз колокацій і ключових слів, а також забезпечує корпусну верифікацію метафоричних моделей задля перевірки інтерпретацій через великі обсяги даних. Безпосередня побудова метафоричних моделей здійснюється за допомогою методу фреймово-слотового моделювання корелятивів і референтів. Поглиблене вивчення цих моделей на різних рівнях та з'ясування їхньої ролі в конструюванні образу бізнес-лідера в дискурсі відбувається із залученням методу критичного метафоричного аналізу. Зрештою, метод кількісно-статистичних підрахунків дозволяє об'єктивно визначити та виокремити найбільш продуктивні метафоричні моделі.

Теоретична база дослідження. Для аналізу метафор у контексті використовується теорія критичного дискурс-аналізу в її когнітивному та корпусно-орієнтованому ракурсах, розроблена в працях Т. ван Дейка, В. Коллер, Дж. Чартеріс-Блека, К. Харта та інших. Принципи метафоричної концептуалізації пояснюються через класичну теорію концептуальної метафори Дж. Лакоффа та М. Джонсона, розширену теорію концептуальної метафори З.

Кьовечеша, а також теорію утілення та теорію образ-схем, що знайшли відображення в дослідженнях Дж. Лакоффа, Р. Гіббза та інших. Механізм концептуалізації як поєднання різних ментальних просторів витлумачується відповідно з теорією концептуальної інтеграції, представленою у працях Ж. Фоконьє, М. Тернера, С. Коулсон та Т. Оуклі. Розуміння того, як домени та фрейми організують і мотивують метафоричне значення, забезпечує фреймова семантика, розроблена З. Кьовечешем, К. Салліван, Ч. Філлмором, Р. Ленекером, Дж. Лакоффом, Л. Талмі, В. Крофтом та В. Евансом. Аналіз візуально-текстового конструювання спирається на теорію мультимодальної метафори (праці Ч. Форсвілля, А. Мартинюк та інших). Загальним підґрунтям для належної організації та обробки матеріалу дослідження виступає корпусна лінгвістика, методичні засади якої закладені в роботах Дж. Сінклера, Д. Бібера, А. Стефановіча та П. Бейкера.

3. Особистий внесок дисертанта в отриманні наукових результатів та їх новизна. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, усі сформульовані в ньому положення та висновки з рекомендаціями обґрунтовані на основі особистих досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у вітчизняній англійстиці вперше:

- описано вербальні засоби реалізації метафор, що концептуалізують образ Ілона Маска і визначено набір метафоричних моделей у дискурсі бізнес-медіа; на основі корпусного аналізу обчислено їх продуктивність та систематизовано типові метафоричні кластери;
- виявлено основні конфігурації мультимодальних (вербально-пікторіальних) метафор, які формують образ Ілона Маска у дискурсі бізнес-медіа;
- висвітлено роль концептуальних метафор різних рівнів схемності у формуванні медійного образу бізнес-лідера, розкрито їх прагматичний потенціал та емотивні характеристики і

реконструйовано медійний образ Ілона Маска, актуалізований у метафорах бізнес-дискурсу;

- побудовано спеціалізовані корпуси вербальних і мультимодальних даних з медіатекстів бізнес-видань про Ілона Маска;

У роботі уточнено (та набули подальшого розвитку):

- методи та принципи когнітивного корпусно-орієнтованого критичного дискурс-аналізу;
- поняття дискурсу бізнес-медіа, медійного і ментального образів.

4. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються. Обґрунтованість та достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації забезпечена використанням широкого кола лінгвокогнітивних теорій, значного обсягу емпіричних першоджерел (корпусних даних загальною кількістю понад 7 мільйонів токенів бази LexisNexis) та комплексних методів наукового пізнання. При обґрунтуванні теоретичних висновків дисертації здобувач керувався положеннями теорії концептуальної метафори, концептуальної інтеграції, критичного дискурс-аналізу та корпусної лінгвістики, розробляючи інструментарій когнітивного корпусно-орієнтованого критичного дискурс-аналізу (новітнього інтегрованого підходу). Здобувач ознайомив кафедру з матеріалами дисертації в рамках її обговорення, а також презентував результати роботи науковому товариству через публікації та виступи з доповідями на конференціях. Висновки до розділів і загальні висновки роботи відзначаються аналітичністю та повнотою викладу результатів дослідження.

5. Наукове, теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Наукове та теоретичне значення дослідження визначається його внеском у когнітивний корпусно-орієнтований критичний дискурс-аналіз, теорію концептуальної метафори (зокрема її розширеної версії), мультимодальної метафори та концептуальної інтеграції. Отримані результати сприяють подальшим розробкам у галузі корпусної лінгвістики, дискурсології

та медіалінгвістики. Матеріали дисертації можуть бути включені до навчальних програм із лексикології ("Семасіологія"), стилістики ("Стилістична семасіологія", "Публіцистичний стиль"), загального мовознавства ("Мова і мислення", "Семантика"), а також спецкурсів із когнітивної дискурсології, політичної лінгвістики та теорії комунікації. Запропонована методика дослідження та класифікація метафоричних моделей можуть слугувати інструментом для подальших наукових студій магістрантів і аспірантів. Результати роботи також можуть бути корисними для професійних медіа-аналітиків, PR-спеціалістів та інших фахівців у сфері комунікацій, які прагнуть глибше розуміти механізми формування медійних образів у бізнес-медіа.

6. Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах, опублікованих автором.

Основні теоретичні та емпіричні положення дисертаційного дослідження висвітлено у 12 публікаціях (з них сім одноосібних та п'ять у співавторстві). Серед них: 1 стаття надрукована у виданні, що індексується в базі Scopus, 4 статті – у наукових фахових виданнях України категорії "Б", 1 стаття – у зарубіжному періодичному виданні країни Євросоюзу; 6 тез доповідей на наукових конференціях. Особистий внесок здобувача у публікаціях у співавторстві: підбір емпіричного матеріалу, опис прикладів та моделювання нарративних конфігурацій за обраною методикою.

7. Дотримання академічної доброчесності.

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача Довбні О.Ю., його наукових праць та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі StrikePlagiarism.com), встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно. Коефіцієнт подібності становить 2,9% (коефіцієнт 1) та 1,01% (коефіцієнт 2), що не перевищує допустимої межі. Виявлені в роботі запозичення є законними, вони зумовлені використанням загальноживаних формулювань, академічних кліше та наявністю списку використаних джерел,

що не є порушенням академічної доброчесності. Таким чином, робота є оригінальною та відповідає вимогам академічної доброчесності.

8. Апробація матеріалів дисертації.

Основні теоретичні положення й висновки дисертації обговорено на засіданнях кафедри ділової іноземної мови та перекладу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, а також на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях: "Каразінські читання" (Харків, 2026), "The Latest Development Trends in Philological Science and Education" (Рига, 2024), "Philologists' Views on Globalization Challenges" (Рига, 2025), "Філологія XXI століття" (Київ, 2025), "Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності" (Одеса, 2023), "Чорноморські наукові студії" (Одеса, 2022).

9. Оцінка структури, мови та стилю дисертації.

Дослідження викладено в логічній послідовності в доступному для сприйняття вигляді. Дисертація написана науковим стилем мовлення, структура відповідає алгоритму здійсненого дослідження. Загальний обсяг дисертації складає 245 сторінок, з яких обсяг основного тексту – 184 сторінки. Зміст, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН № 759 від 31.05.2019), і вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. "Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії".

10. Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною та практичною значимістю дисертація "Метафорика медійного образу Ілона Маска" відповідає спеціальності В11 Філологія.

11. Результати обговорення та проведення презентації. Рекомендація дисертації до захисту.

Основні результати дисертаційної роботи представлено на засіданні кафедри ділової іноземної мови та перекладу Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, присвяченому попередній експертизі дисертації у формі презентації і наукової дискусії після її завершення (протокол №11 від 2 червня 2026 року). За підсумком обговорення, дисертаційне дослідження було оцінено позитивно. Дисертаційна робота Довбні Олексія Юрійовича відповідає встановленим вимогам чинного законодавства України.

Враховуючи високий рівень дослідження, актуальність, новизну, практичну цінність отриманих результатів та відповідність роботи спеціальності В11 Філологія, дисертація Довбні О.Ю. "Метафорика медійного образу Ілона Маска (на матеріалі даних англійських корпусів)" рекомендується до захисту в спеціалізованій вченій раді для здобуття ступеня доктора філософії за В11 Філологія з галузі знань В – Культура, мистецтво, гуманітарні науки.

Головуюча, кандидат філологічних наук, доцент
кафедри ділової іноземної мови та перекладу
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ірина ЗМІЙОВА



Підпис Ірина Змієва
засвідчую.

Заступник декана
факультету іноземних мов
Харківського національного
університету ім. В.Н. Каразіна

Ірина Змієва